

หมวด ๑

ประเทศ แผ่นดิน รัฐ (ฝรั่งเศส Etat อังกฤษ State)

การ ที่มนุษย์ รวมกันอยู่เป็นประเทศและมีรัฐบาลปกครองนี้ ตามนัยแห่งกฎหมายระวางประเทศถือว่าการรวมกันเช่นนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคล กล่าวคือมีสิทธิและหน้าที่เหมือนดังบุคคลธรรมดาคนหนึ่ง เช่นสิทธิในการมีทรัพย์สิน ในการเข้าตกลงกับนานาประเทศอื่นโดยใช้นามของประเทศตนเอง และมีหน้าที่ต้องเคารพตาม ข้อตกลง ระวาง ประเทศหรือตาม ประเพณีระวางประเทศ (ให้ดูคำอธิบายกฎหมายระวางประเทศแผนกคดีบุคคลของผู้สอนณโรงเรียนกฎหมาย พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๓ และคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๑๒ ถึงมาตรา ๑๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๗๒)

ศัพท์ที่ใช้เรียกนิติบุคคลเช่นนั้นมียุหลายคำ เช่นคำว่า ประเทศ แผ่นดิน รัฐ

แต่ศัพท์เหล่านี้เราจะยืนยันว่า คำไหนถูกกว่าคำไหน ยังไม่ได้ กับทั้งความคิดในการสมมติคนบุคคลที่รวมกันเช่นนั้น เป็นนิติบุคคลนั้นก็พึงเกิดขึ้น ไม่ช้านัก

คำอธิบายกฎหมายปกครอง

โดย

หลวงประดิษฐมนูธรรม
(ต่อจากเล่ม ๒)

ภาค ๑

ระเบียบการปกครอง

ลักษณะ ๑

ข้อความทั่วไป

ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่า มนุษย์ที่รวมกันอยู่เป็นประเทศจำเป็นต้องมีการปกครอง ก่อนที่จะศึกษาถึงระเบียบแห่งการปกครอง เราควรทราบถึงข้อความทั่วไปอันเกี่ยวแก่สภาพแห่งการที่มนุษย์ได้รวมกันอยู่เป็นประเทศนั้นเสียก่อน

รวมอยู่แห่งเดียวไม่แยกย้าย เช่น ประเทศสยาม ประเทศญู๋น ประเทศฝรั่งเศส

ข้อ ๒ รัฐรวม (Etat composé)

หมายถึงการที่หลายรัฐได้รวมกัน แต่การใช้อำนาจสูงสุดได้แยกจากกันสุดแต่มากและน้อย เราอาจสังเกตได้ว่ารัฐรวมนั้นอาจเป็นได้หลายประการ

ก. หัวหน้าประเทศเป็นบุคคลเดียวกัน (Union personnelle)

ทั้งนี้หมายถึงรัฐซึ่งต่างก็ใช้อำนาจสูงสุดของตนเองทั้งภายนอกภายในไม่มีขึ้นแก่กัน แต่หัวหน้าประเทศเช่นพระเจ้าแผ่นดินเป็นบุคคลคนเดียวกัน เช่นประเทศเบลเยียมกับประเทศคองโกระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๕ ถึง พ.ศ. ๑๘๙๕ ซึ่งพระเจ้าเลโอโพลด์ ที่ ๒ เป็นพระเจ้าแผ่นดินเบลเยียมและประเทศคองโกด้วย โดยประเทศคองโกไม่ได้เป็นประเทศราชของเบลเยียม

ข. อำนาจภายนอกร่วมกันแต่อำนาจภายในแยกจากกัน (Union réelle)

เช่นประเทศนอร์เวย์และสวีเดนก่อนที่ประเทศนอร์เวย์

คำว่า ประเทศ แผ่นดิน หรือรัฐ ตามนัยที่มุ่งจะให้ตรงกับคำว่า Etat ในภาษาฝรั่งเศส หรือ State ในภาษาอังกฤษนั้น ให้เข้าใจว่าต่างกับนัยของคำว่า Nation ตามกฎหมายฝรั่งเศส หรือซึ่งจะแปลเป็นไทยก็คือ “ชาติ”

ชาติ (Nation) หมายความว่าถึงคนบุคคลซึ่งมีเชื้อสายอันเดียวกัน พูดภาษาเหมือนกันขนบธรรมเนียมเหมือนกัน แต่คนของบุคคลเช่นนี้ มีอาจเป็นนิติบุคคลในกฎหมายระวางประเทศ เช่นในรัฐที่มีหลายชาติรวมกัน แต่ละชาตินั้นหาได้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายระวางประเทศไม่ เช่น เอเชียรียูการ์ ก่อนสงครามรวมกันเป็นรัฐหนึ่งเป็นนิติบุคคลหนึ่ง แต่ชาติเอเชียรียูการ์ยังคงมี แต่มิได้นับว่าเป็นนิติบุคคลในกฎหมายระวางประเทศ รัฐใดที่มีฝูงชนชาติเดียวเท่านั้น แล้วความต่างกันในเรื่องรัฐและชาติจึงเกิดขึ้นได้ยาก

รัฐต่าง ๆ ในโลกนี้มีหลายชนิด และอาจแบ่งแยกพิจารณาได้หลายสถาน

ส่วนที่ ๑

รัฐเดี่ยวและรัฐรวม

ข้อ ๑ รัฐเดี่ยว (Etat simple)

หมายถึงรัฐซึ่งการใช้อำนาจสูงสุดทั้งภายในนอกภายในได้

ตอนที่ ๒

รัฐเอกราชเต็มทีและไม่เอกราชเต็มที

ถ้าจะ พิจารณา ถึงความ เป็น เอกราช ของ ประเทศว่าจะ เต็มทีหรือไม่แล้วเราอาจแยกรัฐออกได้เป็น ๒ ประเภท

๑. รัฐเอกราชเต็มที
๒. รัฐไม่เอกราชเต็มที

ข้อ ๑ รัฐเอกราชเต็มที

รัฐชนิดนี้คือรัฐที่อาจใช้อำนาจทั้งภายนอกภายในได้ โดยไม่ต้องฟังคำสั่งบังคับบัญชาของรัฐอื่น เช่นในทวีปเอเชีย มี ประเทศญี่ปุ่น สยาม จีน เปอร์เซีย ตุรกี ส่วนการ เกรงใจกันในระวางประเทศนั้นอาจมีได้ แต่เมื่อไม่ปรากฏ โดยเปิดเผยว่า รัฐใดจะต้อง ฟังคำสั่ง บังคับ บัญชา ของ รัฐอื่น แล้ว ก็ยังถือว่ารัฐนั้นเป็นเอกราชเต็มที

ข้อ ๒ รัฐไม่เอกราชเต็มที

รัฐซึ่งมีความเอกราชไม่เต็มทีนั้นอาจเป็นได้โดยหลาย สถาน

- ก. โดยตกอยู่ในความอารักขา (Etat protégé)

แยกออกเป็นเอกราช และทุกวันนี้ให้ดูลักษณะของ ประเทศต้นมาร์กกับอิสแลนด์

ค. รัฐซึ่งได้ร่วมกันมอบอำนาจภายนอกไว้แก่คนกลาง เป็นผู้ใช้แทนในนามของรัฐซึ่งรวมกันนั้น แต่ต่างรัฐ ยังคงเป็นเอกราชเต็มที่ (Confédération des Etats)

รัฐชนิดนี้คล้ายสมาคมระวางรัฐ ยังไม่ใช่สหรั
(Etat fédéral) ที่เดียว คืออำนาจภายนอกยังคง มีอยู่ เว้นแต่จะต้องมอบหมายให้คนกลางซึ่งไม่ใช่รัฐบาล กลาง เช่นคอนเฟเดเรชันเยอรมัน ก่อนสถาปนาอาณาจักรเยอรมัน ส่วนรัฐต่างๆ ใน สวิตเซอร์แลนด์ซึ่งยังใช้ นามว่า คอนเฟเดเรชัน นั้นแต่เดิมก็มีลักษณะเช่น นั้นจริง แต่บัดนี้ได้กลับกลายมา มีสภาพคล้ายสหรั (Etat fédéral) มาก

ง. สหรั (Etat fédéral)

สหรั คือหลายๆ รัฐรวมกันตั้งรัฐกลางขึ้นเป็นผู้ถือ และใช้อำนาจภายนอกเช่นการต่างประเทศและอำนาจภายในบางอย่าง เช่นการทหาร การไปรษณีย์ ฯลฯ แทน รัฐอื่นๆ ส่วน อำนาจ ภายในนั้น ต่างรัฐ ก็มี อำนาจ เต็มที่ เช่นสหรัอเมริกา เป็นต้น

หมวด ๒

รัฐบาล

เมื่อทราบแล้วว่าการรวมของมนุษย์เป็นประเทศมีสภาพเป็นนิติบุคคล ถ้าพึงแต่สภาพนิติบุคคลเท่านั้นก็จะกระทำกิจการไปไม่ได้ คือจำเป็นต้องมีบุคคลหรือคนบุคคลเป็นผู้จัดการ บุคคลหรือคนบุคคลนี้เรียกกันว่า รัฐบาล ประจวบสมาคมซึ่งเป็นนิติบุคคล ก็จำเป็นต้องมีคณะกรรมการเพื่อจัดการสมาคมฉะนั้น (ดู ป. พ. พ. มาตรา ๑๒๗๔-๑๒๕๗)

รัฐบาล จะพึงมีกษณะนั้นนี้อาจแยกพิจารณาตาม ความหมายของรัฐบาลนั่นเอง คือสุดแต่จะพิจารณาตามความหมายอย่างกว้าง, อย่างแคบ, หรือตามความหมายในทางเศรษฐกิจ

ส่วนที่ ๑

รัฐบาลตามความหมายอย่างกว้าง

ตามความหมายอย่างกว้าง รัฐบาลคือบุคคลหรือคนบุคคล ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดของประเทศทั้งสามชนิด คืออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร

อำนาจ ทั้ง ภายใน นอก ภายใน ส่วน มากตกอยู่แก่รัฐ ซึ่งเป็นผู้
 นิทักษ์ เช่น ประเทศเขมรซึ่งตกอยู่ในความอารักขาของ
 ประเทศฝรั่งเศส

ข. รัฐซึ่งต้องส่งบรรณาการให้แก่รัฐอื่น

รัฐเช่นนี้ในสมัยโบราณมีมากในทวีปอาเซีย ในสมัย
 นี้ในทวีปยุโรปยังมีบ้าง เช่น รัฐองดอร์ (Andorre)
 ซึ่งอยู่ระหว่าง สเปน กับ ฝรั่งเศส ต้องชำระ เงิน ปี ละ ๕๖๐
 แฟรงค์ ให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศส และ ๔๖๐ แฟรงค์ แก่
 สหราชอาณาจักร

ค. รัฐซึ่งอำนาจภายนอกโดยมากตกอยู่แก่รัฐอื่น แต่
 บางอย่างมีสิทธิใช้ได้โดยลำพังเอง ส่วนอำนาจภายในมี
 เต็มที่ (Dominion)

รัฐชนิดนี้ เช่น แคนาดา, แอฟริกาใต้, นิวซี-
 แลนด์ ฯลฯ ซึ่งใช้อำนาจภายนอกบางอย่างเช่นการเป็น
 สมาชิกสันนิบาตชาติ

ง. นอกจากนั้นการไม่เป็นเอกราชเต็มที่ยังมีอีกหลาย
 อย่างมากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งควรศึกษาโดยละเอียดในกฎหมาย
 ระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

อำนาจสูงสุดในการบัญญัติกฎหมายโดยตรง คือได้มา
 ชุมนุมกันลงมติออกเสียง แต่ในการปฏิบัติตามกฎหมาย
 และใน การ วินิจฉัย กฎหมาย ก็ จำ ต้อง มอบ ให้ บุคคลหรือ
 คณะบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำแทน

ทุกวันนี้ในประเทศสวีตเซอร์แลนด์ การบัญญัติกฎ
 หมายอาจต้องได้รับอนุมัติราษฎร เช่นการเปลี่ยนแปลง
 แก้ไขรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ส่วนกฎหมายอื่น
 เมื่อราษฎรตั้งแต่ ๓๐,๐๐๐ คนได้ร้องขอ หรือเมื่อ ๘ รัฐ
 ได้ร้องขอ กฎหมายนั้น ต้อง นำ ปรีกษา ราษฎร และให้
 ราษฎรลงมติ

ในอาณาจักรเยอรมันนี้ ประธานาธิบดีก็มีอำนาจใน
 การนำกฎหมายปรีกษาให้ราษฎรลงมติ

แต่วิธี ของ ประเทศ สวีตเซอร์แลนด์ หรือ เยอรมันนั้น
 ควรจัดว่า เป็นวิธีผสมระวางวิธีที่ ๑ กับวิธีที่ ๒

ข้อ ๒. รัฐบาลซึ่งราษฎรได้ใช้อำนาจสูงสุดโดยผู้แทน
อันจะเพิกถอนไม่ได้จนกว่าจะพ้นระยะเวลาที่ได้แต่งตั้งไว้
(Gouvernement représentatif)

บัญญัติ อำนาจตุลาการ ตามแนวแห่งความหมายอย่าง
กว้างนี้ เราอาจแยกรัฐบาลออกได้ เป็น ๔ ชนิด

๑. รัฐบาลซึ่งราษฎรได้ใช้อำนาจสูงสุดเองโดยตรง
๒. รัฐบาลซึ่งราษฎรได้ใช้อำนาจสูงสุดนั้น โดยมีผู้
แทนอันจะเพิกถอนไม่ได้จนกว่าจะพ้น ระยะเวลาที่ได้แต่งตั้งไว้
๓. รัฐบาลซึ่งราษฎรได้ใช้อำนาจสูงสุดนั้น โดยมีผู้
แทนอันจะเพิกถอนได้ตามความพอใจ
๔. รัฐบาลซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง อำนาจ
เต็มทีในการที่จะใช้อำนาจสูงสุดของรัฐ

ข้อ ๑. รัฐบาลซึ่งราษฎรได้ใช้อำนาจ สูง สุด เองโดย
ตรง (Gouvernement' direct)

การปกครอง ชนิดนี้ อาจจะมีขึ้น ได้ใน ประเทศ เล็ก
เพราะในประเทศใหญ่ ๆ ราษฎร จะใช้อำนาจโดยตนเอง
ทุก ๆ อย่าง ย่อมเป็นไปโดยไม่ได้ผลดี แม้กระนั้นก็ตาม
ในสมัยโรมันเมื่อครั้งสร้างกรุงโรมใหม่ ๆ ราษฎรได้ใช้

ให้ราษฎรลงมติได้ (ดูธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินแห่ง
อาณาจักรเยอรมันนี้มาตรา ๗๓) อันเป็นวิธีผสมระวาง
วิธีที่ได้กล่าวแล้วในข้อ ๑ และ ๒ เช่นบทกฎหมายได้ร่าง
ในสภา และได้้นำออกให้ราษฎรลงมติ

ข้อ ๔. รัฐบาลซึ่ง พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
อำนาจเต็มที่ ใน การ ที่จะให้ อำนาจ สูงสุด (Monarchie
absolue)

การปกครองโดยวิธีนี้ เช่นการปกครองประเทศสยาม
และซึ่งจะได้ศึกษาต่อไปในเบื้องหน้า

ส่วนที่ ๒

รัฐบาลตามความหมายอย่างแคบ

ถ้าจะเพ่งเล็งถึงรัฐบาลตามความหมายอย่างแคบ เรา
อาจจัดแบ่งรัฐบาลออกเป็นรัฐบาลราชาธิปไตย และประชา
ธิปไตย การแบ่งเช่นนี้โดยเพ่งเล็งถึงผู้เป็นประมุขแห่ง
อำนาจบริหารบัญญัติว่าเป็นบุคคลชนิดใด ถ้าเป็นพระเจ้า

การปกครองชนิดนี้ ราษฎรได้แต่งตั้งผู้แทนเป็นผู้
ใช้อำนาจแทน และผู้แต่งตั้งผู้นั้นอยู่ในตำแหน่งตามระยะเวลา
เวลาที่ได้กำหนดไว้ นั้น ราษฎรจะเพิกถอนเสียไม่ได้ วิธี
นี้เป็นวิธีที่ใช้อยู่โดยมากในโลก เช่นในประเทศอังกฤษ,
ฝรั่งเศส, ญี่ปุ่น

ข้อ ๓. รัฐบาลซึ่งราษฎรได้ใช้อำนาจสูงสุดนั้นโดย
ผู้แทน อันจะเพิกถอนได้ตามความพอใจ (Gouverne-
ment semi-représentatif)

การปกครองชนิดนี้คือราษฎรได้ตั้งผู้แทนขึ้นไว้เป็นผู้
ใช้อำนาจแทน แต่ในบางกรณีราษฎรอาจจะถอนอำนาจ
นั้นและใช้อำนาจนั้นเสียเอง เช่นการสั่งให้เลิกสภาโดย
เสียงราษฎรในสวิตเซอร์แลนด์ หรือการถอดถอนผู้แทน
(Recall) ในสหภาพรัฐอเมริกา และในอาณาจักร
เยอรมันนี้ทุกวันนี้ บทกฎหมายบางฉบับอาจจะต้องได้
รับมติของราษฎร เช่นประธานาธิบดีมีอำนาจนำกฎหมาย
ที่สภาการแผ่นดินได้ลงมติแล้ว แต่ยังไม่ประกาศให้ออก

ที่พระเจ้าแผ่นดินทำอะไรไม่ได้นั่นเอง จึงมีสุภาษิตอังกฤษ
 อยู่ว่า "King can do no wrong" พระเจ้าแผ่นดินไม่
 อาจทำผิด ถ้าจะพูดกลับอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อพระเจ้า
 แผ่นดินทำอะไรไม่ได้ ก็ทำผิดไม่ได้ด้วยเอง

๓. รัฐบาลราชาธิปไตย อำนาจจำกัดเฉพาะพระเจ้า
 แผ่นดิน แต่อัครมหาเสนาบดีมีอำนาจเกือบเต็มที่ในทาง
 บริหารบัญญัติ เว้นไว้แต่ในบางกรณีซึ่งต้องได้รับปรึกษา
 จากสภาการแผ่นดิน (การปกครองตามลัทธิ Fasciste)
 (ดูกฎหมายอิตาลีลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๑๙๒๕ ว่า
 ด้วยหน้าที่และเอกสิทธิ์ของหัวหน้ารัฐบาล ซึ่งเป็นอัครมหา
 เสนาบดีและเลขาธิการรัฐ)

๔. รัฐบาลราชาธิปไตยซึ่งพระเจ้าแผ่นดิน มีอำนาจร่วม
 กับอัครมหาเสนาบดีซึ่งเป็นคณาธิการ เช่นสเปญในสมัย
 นายพลเดอริเวอร่า (เรียกลัทธินี้ตามภาษาฝรั่งเศสว่า
 Directoire militaire) อัครมหาเสนาบดีมีอำนาจเสนอ
 กฎฎีกาต่อพระเจ้าแผ่นดินเมื่อได้รับพระบรมราชานุญาต
 ก็มีผลเป็นกฎหมายทีเดียว (ดูพระราชกฤษฎีกาพระเจ้า
 แผ่นดินสเปญลงวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๑๙๒๓)

แผ่นดินก็เรียกว่ารัฐบาลราชาธิปไตย ถ้าเป็นบุคคลอื่นซึ่งมิใช่พระเจ้าแผ่นดินก็เรียกว่ารัฐบาลประชาธิปไตย

๑. รัฐบาลราชาธิปไตย

ตามลัทธิอำนาจบริหารบัญญัติตกอยู่กับบุคคลคนหนึ่งซึ่งเรียกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และอำนาจนี้เป็นพระราชมฤตกตกทอดกันต่อไป ได้แก่พระบรมวงศานุวงศ์ในพระราชวงศ์เดียวกัน

รัฐบาลราชาธิปไตยอาจแยกออกได้ เป็น ๕ ชนิด

๑. รัฐบาลราชาธิปไตยอำนาจไม่จำกัด (Monarchie absolue) คือพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจทำการใดๆ ได้โดยไม่จำกัด และใช้พระราชอำนาจด้วยพระองค์เอง เช่น ประเทศสยาม

๒. รัฐบาลราชาธิปไตย อำนาจจำกัด (Monarchie limitée) ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินไม่มีอำนาจในการแผ่นดิน นอกจากอำนาจในการพิธีและลงพระนาม และยอมให้อำนาจพระนามในกิจการต่างๆ แต่พระองค์มิได้ใช้อำนาจด้วยตนเอง อำนาจทั้งหลายในการบริหารบัญญัติตกอยู่กับแก่คณะเสนาบดี เช่นในประเทศอังกฤษ และเพราะเหตุ

ตกอยู่แก่คนบุคคล เช่น สหเรpublik^๓ โซเชิตลิสต์
โซเวียต ซึ่งอำนาจบริหารบัญญัติได้ตกอยู่คนบริหาร
กลางเป็นต้น แต่มีประธานคนบริหารกลางไม่ใช่ประธานา
ธิบตีแห่งเรpublik

ส่วนที่ ๓

รัฐบาลตามความประพฤตินทางเศรษฐกิจ

ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลอาจดำเนินวิธีและลัทธิต่าง ๆ
กัน จะแยกลัทธิของรัฐบาลต่างๆ ออกให้ละเอียดนักไม่
ได้ผู้ใด ประสงค์ศึกษา ก็ควรศึกษาในทาง พงสาวดาร แห่ง
ลัทธิเศรษฐกิจ แต่ในเบื้องต้นนี้ เราอาจจัดรัฐบาล
ที่มีความ ประพฤตินทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ กัน ออกได้ เป็น
๓ จำพวก

๓ ประเทศนี้คือประเทศรัสเซียเดิม ในสมัยปัจจุบันเปลี่ยน
นามใหม่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า "Union des Républiques
Socialistes Sovietiques" ใช้อักษรย่อ "U. R. S. S." ^๓
แปลว่า ประเทศเรpublikต่างๆ ซึ่งรวมกันปกครองโดยลัทธิ
โซเชิตลิสต์จัดการปกครองโดยคนสามัญ (ทหาร—กรรมกร
ชาวนา) ที่เรียกว่า Soviet.

๕. รัฐบาลราชาธิปไตย มีอำนาจจำกัดเล็กน้อย คือ
 กิจการบางชนิดต้องปรึกษาคณะเสนาบดี แต่ไม่ต้อง
 ปรึกษาสภาเลยก็ได้ พระราชกฤษฎีกาต้องมีลายมือชื่อ
 อัครมหาเสนาบดี และเสนาบดียุคติธรรม และเสนาบดีเจ้า
 หน้าทีกำกับ (เช่นการปกครองประเทศยูโกสลาเวียทุกวัน
 นี้ ให้ดูกฎหมายลงวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๑๙๒๕)

๒. รัฐบาลประชาธิปไตย

รัฐบาลชนิดนี้ ผู้เป็นหัวหน้าแห่งอำนาจบริหารบัญญัติ
 ไม่ใช่เป็นพระเจ้าแผ่นดิน คือเป็นบุคคลสามัญหรือคน
 บุคคลซึ่งราษฎรได้เลือกแต่งตั้งไว้มีกำหนดเวลา การอยู่
 ใน ตำแหน่งไม่ เป็น มฤตก ตก หอดไปได้แก่ผู้ อยู่ใน สกกุล
 เดียวกัน

รัฐบาลประชาธิปไตยมี ๒ ชนิด

๑. รัฐบาลประชาธิปไตย ซึ่งธรรมเนียมการปกครอง
 แผ่นดินได้ ระบุให้ประธานาธิบดีเป็นหัวหน้าในทางบริหาร
 บัญญัติ เช่นประเทศฝรั่งเศส

๒. รัฐบาลประชาธิปไตย ซึ่งอำนาจบริหารบัญญัติได้

การนี้โดยทางอ้อม เหตุฉะนั้นควรปล่อยให้เอกชน ประกอบกิจการตามเสรีภาพ

๓. การเข้าแทรกแซงของรัฐ

รัฐไม่ควรเข้าแทรกแซงในทางเศรษฐกิจ เพราะเหตุที่เอกชน อาจทำได้ดีกว่า ดังกล่าวแล้ว (แต่บางสาขาของลัทธินี้ได้ยอมให้รัฐเข้าแทรกแซงบ้างในบางกรณี)

๔. กรรมสิทธิ์ของเอกชน

เนื่องจากเหตุทั้ง ๓ ประการ ข้างต้นจึง เป็นการ จำเป็นที่จะต้องยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นได้ตามที่เป็นมาแล้ว เพราะจะเป็น เครื่องจูงใจให้เอกชน มุ่งหาประโยชน์ส่วนตน และประเทศยอมได้ประโยชน์จากการนั้นโดยทางอ้อม การยกเลิกกรรมสิทธิ์เอกชนเสียโดยเอาทรัพย์สินมาอยู่ในกรรมสิทธิ์รวมของรัฐนั้นจะทำให้บุคคลที่อดอยากในการประกอบเศรษฐกิจ

จำพวกที่ ๒ : รัฐบาล ซึ่ง ถือ ลัทธิจำพวกโซเชลลิสต์ ลัทธินี้มีมากหลายและมีมาครั้งโบราณกาล และซึ่งแยกออกเป็น คอมมิวนิสต์ คอเลกตวิสต์ อาสโซซิอองนิสต์ โซเชลลิสต์ กสิกรรม ฯลฯ

จำพวกที่ ๑ รัฐบาลซึ่งถือลัทธิเรียกเป็นภาษาฝรั่งเศส ว่าลิเบรอลลิสม์ (Libéralisme) คือ ถือว่าเอกชน ควรมีเสรีภาพในการประกอบเศรษฐกิจ รัฐบาลไม่ควรเข้าแทรกแซง ลัทธินี้แยกออกเป็นกิ่งก้านมากหลาย เช่น ลัทธิพิซิโอกราด, ลัทธิของอาดามสมิธ, มาลธัส, ริกาโด, สจวตมิล, มาซาล, จ. บ. เซบาสตีออต

สรุปรวมความตาม ลัทธิต่างๆ มีข้อที่ ลงรอย กันได้ ดังนี้

๑. กฎธรรมดาในทางเศรษฐกิจ

กฎและความเป็นไปตามธรรมดาในทางเศรษฐกิจย่อมมี ย่อมเป็นขึ้น รัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหรือความเป็นไปนั้นไม่ได้ เหตุฉะนั้นการเข้าแทรกแซงของรัฐบาลในทางเศรษฐกิจจึงไม่ได้ผลดี

๒. อำนาจแห่งประโยชน์ส่วนตนของเอกชน

มนุษย์ย่อมนึกถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ของคนทั่วไป ประโยชน์ส่วนตนของเอกชนจึงมีอำนาจ ยิ่งที่จะจูงใจให้บุคคลกระทำกิจการในทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มพูนความสุขของตน แต่รัฐบาลได้ ประโยชน์เพราะ

ลัทธินี้ แชนกแซง “Interventioniste” ซึ่งยอมรับให้
มีกรรมสิทธิ์ของเอกชน แต่ต้องการให้รัฐเข้า แชนกแซงใน
ทางเศรษฐกิจ

ลัทธินิโวลิตาวิสท์ ผู้คิดลัทธินี้มีชื่อเสียง คือศาสตราจารย์ชาลส์จีดี แห่งมหาวิทยาลัยกรุงปารีส ตามลัทธินี้
มนุษย์ย่อมอาศัยซึ่งกันและกัน จึงควรจัดให้มีสหกรณ์
ต่างๆ เช่นในการประดิษฐ์ การใช้ การจำหน่าย เป็น
ต้น (ในเบื้องต้นเมื่อการศึกษายังเจริญไม่ถึงขีดการนี้ก็จะ
ต้องมีการวิธีบังคับก่อน)

หมวดเพิ่มเติม

ระเบียบการปกครองโดยสามัคคีธรรมในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาล การปกครองอาณาจักรในชมพูทวีปนี้มีลักษณะต่าง ๆ บางอาณาจักรมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุด ดำรงยศเป็นมหาราชบ้าง ราชาบ้าง บางอาณาจักรไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน คือปกครองอย่างที่เราเรียกว่า โดยสามัคคีธรรม

อาณาจักรสักกชนบทซึ่งเป็นชาติภูมิและพระวงศ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้แยกออกเป็นกรุงกบิลพัสดุ์นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้าได้ทรงอธิบายไว้ว่า ได้ปกครองโดยสามัคคีธรรมคือไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อมีกิจการแผ่นดินที่จะต้องวินิจฉัย ผู้เป็นหัวหน้าราษฎรก็ประชุมกันปรึกษาแล้วช่วยกันจัดตามสมควร ขอให้ดูหนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑ หน้า ๒๐, ๒๑, ๒๒ ซึ่งมีความดังนี้

“นครเหล่านี้ มีวิธีปกครองอย่างไร ไม่ได้กล่าวชัดแต่สันนิษฐานตามประเพณี ชนบทเช่นนี้ปกครองโดย สามัคคีธรรม เหมือนธรรมเนียมในแคว้นแคว้นวัชชีและแคว้นแคว้นมัลละ ในแคว้นแคว้นวัชชีมีเจ้าวงศหนึ่งเรียกว่า

ไมตรี ระหว่าง ประเทศ สยาม กับ โปรตุเกศ ค. ศ. ๑๘๕๕
 ยังคงใช้ได้ตลอดมาจนถึงสัญญาฉบับใหม่ พ. ศ. ๒๔๖๕
 ถึงแม้ใน ระยะเวลา นั้น ประเทศโปรตุเกศจะได้เปลี่ยนแปลง
 รัฐบาลราชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยก็ดี

๓ หนี้สินของ รัฐจะเป็น โดย การ กู้ยืม มาจากรัฐ หรือ
 ประเทศอื่นก็ดี หรือ กู้ยืม มาจากพลเมืองก็ดี ถ้ารัฐนั้น
 มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่ รัฐบาลใหม่จะต้องชำระ
 หนี้สินของ รัฐ^๑

๑ แต่สหราชอาณาจักร ไชเชดลิสต์ ไชเวียต ไม่ยอมชำระหนี้ซึ่ง
 ประเทศรัสเซียครั้ง พระเจ้าซาร์ ได้ กู้ยืม มาจากต่างประเทศ เพราะ
 เหตุอันจึงทำให้ ประเทศที่ เป็น เจ้า หนี้ แคน เคอง มากนัก เช่น
 ประเทศอังกฤษ เป็นต้น

สันนิษฐานก็จะพึงมีว่า นั่นเป็นยศสืบกันมาตามสกุล เช่นผู้ครองนครแห่งพระเจ้าโศกกากราช ก็น่าจะดำรงยศเป็นพระราชา หรือเป็นยศสำหรับผู้ครองนครที่เดียว ความปกครองก็คงเป็นไปโดยสามัคคีธรรมนั่นเอง

หากจะผู้ครองนคร หากจะไม่ได้มียศเป็นราชาตามธรรมเนียมของชนบทอันปกครองโดยสามัคคีธรรมก็ดี ตามธรรมเนียมของสกุลอันมียศไม่ถึงนั้นก็ดี หรือเพราะเป็นเมืองออกของโกศกัณฑ์ก็ดี จะเรียกในภาษาไทยว่า พระเจ้าเห็นไม่ขัด เพราะคำนี้ใช้เรียกเจ้าประเทศราชก็ได้ และถ้าแยกยศราชาเป็นมหาราชาและราชาแล้ว จะเรียกว่าราชาก็ได้ เช่นพวกลิจฉวีในอรรถกถาบางแห่งเรียกว่าราชา ก็มี แต่ใช้พหูพจน์ที่หมายความว่ามียศเสมอกัน ไม่มีใครเป็นใหญ่กว่าใคร จะใช้โวหารอย่างอื่นขัดเชิง เพราะในพวกไทยเรา ท่านผู้ปกครองมียศเป็นราชาสืบกาลนานมาแล้ว เพราะเหตุนั้นในหนังสือนี้ จึงเรียกศากยะผู้ครองนครว่าราชาหรือพระเจ้า แต่อย่าพึงเข้าใจว่า เป็นมหาราชาหรือราชาธิราช”

ติจฉวี ในแคว้นแคว้นมัลละมีเจ้าวงศหนึ่ง เรียกว่ามัลละ
 เป็นผู้ปกครอง แต่ในแคว้นแคว้นมัลละมี ๒ นคร คือ
 กุสินารา ๑ ปาวา ๑ ใน วงศเจ้าทั้งสองนั้น ไม่ได้เรียกผู้ใด
ผู้หนึ่งว่าเป็นราชา ไม่เรียกอย่างพระเจ้าพิมพิสารพระ
 เจ้าแผ่นดินมคธ และพระเจ้าปเสนทิ พระเจ้าแผ่นดิน
 โภคศ ทานทั้งสองนี้เขาเรียกว่าราชา ส่วนเจ้าในพระ
 วงศทั้งสองนั้น เขาเรียกว่าติจฉวีและมัลละเสมอกันทั้งนั้น
 เมื่อมีกิจเกิดขึ้นมีการสงครามเป็นต้น เจ้าเหล่านั้นก็ประชุม
 กันปรึกษา แล้วช่วยกันจัดตามควร พวกศากยะ ใน
 บาลีพระวินัยกัถี ในบาลีมัชฌิมนิกายกัถี ในบาลีอังคุตตร
 นิกายกัถี เรียกว่าสักกะเสมอกันทั้งนั้น พระสุทโธทนะ
 พุทธบิดา ก็เรียกว่าสุทโธทนะสักกะเหมือนกัน เว้นไว้
 แต่พระกัทธิยะโอรสนางกาฬิโคธา ผู้อยู่ใน ชั้นเดียวกันกับ
 พระอนุรุทธะ ในบาลีวินัยเรียกสักขราชา แต่ในบาลี
 มหาปทานสูตรที่มณิกายมหาวรรค เรียกสุทโธทนะว่าราชา
 ในยุคอรตถกตาเข้าใจว่าเป็นราชาทีเดียว ถ้าเพ่งคำว่า
 สักกะเสมอกัน ความสันนิษฐานก็จะพึงมีว่า สักกชนบท
อันอยู่ในปกครองโดยสามัคคีธรรมหาไม่พระราชาไม่ ถ้า
 อนุมติว่า ศากยะบางองค์ทรงยศเป็นพระราชาก็มี ความ

หมวด ๑

พระบรมราชานุญาตของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว

ส่วนที่ ๑

สมบูรณาญาสิทธิราช

พระบรมราชานุญาตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 นั้นเป็นที่ล้นพ้นไม่มีข้อใดสิ่งอันใด หรือบทกฎหมายใด
 ได้จำกัดพระราชอำนาจ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕
 (พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้เมื่อ
 ประมาณ ๔๐ ปีเศษมาแล้วถึงเรื่องนี้ ดังปรากฏในหนังสือ
 พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงแถลงพระบรมราชาธิบาย แก่ไข การ ปกครอง แผ่นดิน
 (ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันนี้ได้
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจกเนื่อง
 ในงาน ทรงบำเพ็ญ พระราช กุศล สอนอง พระเดช พระคุณ
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวในวันตรงกับ
 เสด็จสวรรคตที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐) หน้า ๖๐ และ
 ๖๓ มีความดังต่อไปนี้

ลักษณะ ๓

ผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดในรัฐ

คำชี้แจงทั่วไป

ได้กล่าวมาแล้วว่า อำนาจสูงสุดในแผ่นดินนั้นอาจแยกออกได้ เป็น ๓ ประเภท คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารบัญญัติหรือตุลาการ อำนาจตุลาการ

อำนาจทั้ง ๓ นี้ในบางประเทศได้แยกมอบไว้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลต่างหากจากกัน เช่นอำนาจนิติบัญญัติมอบไว้แก่สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอาจมีสภาเดียวหรือหลายสภา (ให้ดูคำอธิบายกฎหมายอังกฤษหรือกฎหมายฝรั่งเศสซึ่งว่าด้วยการบัญญัติกฎหมายในประเทศนั้นๆ) อำนาจบริหารบัญญัติ มอบไว้แก่ผู้เป็นหัวหน้าในประเทศ ซึ่งอาจเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประธานาธิบดี หรือ คณะกรรมการบริหารบัญญัติ และอำนาจตุลาการนั้นมอบไว้แก่ศาล

แต่ในบางประเทศ อำนาจอัน สูงสุด ทั้งหลายนี้ได้มอบไว้แก่บุคคลเดียว คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

ในประเทศไทย อำนาจสูงสุดทั้งสิ้นนี้เป็นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ถัดจากพระองค์ลงไปก็มี ทะบวงการเมืองต่าง ๆ ซึ่งได้รับ มอบหมายจากพระองค์ให้ ใช้อำนาจเหล่านี้ เหตุฉะนั้น การ แบ่ง แยก อำนาจ ใน ประเทศไทย ก็อาจมีได้ ใน ราว ทะบวงการ ต่าง ๆ ซึ่ง ได้รับ มอบหมายอำนาจ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ขอให้ดู พระราชดำรัสในการ เปิด การ ประชุม รัฐมนตรีสภา เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ร.ศ. ๑๑๓ (พ.ศ. ๒๔๓๗) ซึ่งสื่อให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทรงทราบถึงการแบ่งแยกพระราชอำนาจมอบไว้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลต่างหากจากกัน จึงได้ทรงรับสั่งว่า "... ในส่วนราชการที่จะกระทำให้สำเร็จตาม กฎหมาย (บริหาร บัญญัติ) นี้ก็ดี ฉะนั้นในส่วนราชการที่จะพิจารณาคดีความนี้ก็ดี (ตุลาการ) เราก็มี่เสนาบดีข้าหลวงผู้ว่าราชการเมือง และข้าราชการทั้งหลายฝ่ายตุลาการอยู่ส่วนหนึ่ง กับเราก็มี่ผู้พิพากษาตราการ และข้าราชการทั้งหลายฝ่ายตราการ อยู่อีกส่วนหนึ่ง เป็นผู้ซึ่งทั้งหมดด้วยกันอันจำเป็นต้องกระทำการแทนตัวเรา แต่เป็นผู้รับผิดชอบต่อเราด้วย

“อนึ่ง พระบรมราชานุญาตของพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามนี้ไม่ได้มีปรากฏในกฎหมาย อันหนึ่ง อันใด ด้วยเหตุถือว่าเป็นที่ลับที่ซ่อน ไม่มีข้อใดสั่งอันใด หรือผู้ใดจะเป็นผู้บังคับขัดขวางได้ แต่เมื่อว่าตามความที่เป็นจริงแล้ว พระเจ้าแผ่นดินจะทรงประพฤติการอันใดก็ต้องเป็นไปตามทางที่สมควรและที่เป็นยุติธรรม เพราะเหตุฉะนั้นข้าพเจ้าไม่มีความรังเกียจอันใดเลยซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดพระบรมราชานุญาตของพระเจ้าแผ่นดิน เช่นประเทศทั้งปวงมีกำหนดต่าง ๆ กันนั้น เมื่อจะกระทำกฎหมายสำหรับแผ่นดินให้เป็นหลักฐานทั่วถึง ก็ควรจะต้องว่าด้วยพระบรมราชานุญาตของพระเจ้าแผ่นดินให้เป็นหลักฐานไว้ แต่การซึ่งควรจะกำหนดอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าต้องขอชี้แจงความเห็น อันมิใช่ความเห็นที่เข้ากับตัวไว้โดยย่อว่า พระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศหมายเอาประเทศยุโรป ซึ่งปกครองบ้านเมืองมีกำหนดพระบรมราชานุญาตต่าง ๆ กัน ด้วยอาศัยเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในบ้านเมืองโดยความไม่พอใจของราษฎร จึงได้มีข้อบังคับสะกิดกันเป็นชั้น ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งมีขึ้นในบ้านเมืองนั้น ๆ เหตุการณ์ทั้งปวงนั้นก็ยังไม่เป็น

ได้ทั่วถึงกัน เพราะฉะนั้นแบบอย่างจึงยังไม่คงเป็นแบบเดียวกันทั่วไปได้ทุกประเทศ ส่วนที่กรุงสยามนี้ยังไม่มีเหตุการณ์อันใดซึ่งเป็นการจำเป็นแล้ว จึงเป็นชั้นเหมือนประเทศอื่นๆ ประเทศอื่นๆ ราษฎรเป็นผู้ขอให้ทำ เจ้าแผ่นดินจำใจทำ ในเมืองเรานี้เป็นแต่พระเจ้าแผ่นดินคิดเห็นว่าควรจะทำ เพราะจะเป็นการเจริญแก่บ้านเมือง และเป็นความสุขแก่ราษฎรทั่วไปจึงได้คิดทำ เป็นการติดกันตรงกันข้าม และการที่จะปกครองบ้านเมืองเช่นประเทศสยามนี้ตามอำนาจอย่าง เช่นเจ้าแผ่นดิน ประเทศอื่นๆ คือ ประเทศยุโรปก็จะไม่สามารถปกครองบ้านเมืองได้ และจะไม่เป็นที่ชอบใจของราษฎร ทั่วหน้าด้วย เหมือนอย่าง ถ้าจะมี ปาเลเมนต์ จะไม่มี ผู้ใด สามารถ เป็นสมาชิกได้สักก็ คน และโดยว่าจะ มี สมาชิกเหล่านั้น เจริญการได้ก็ไม่เข้าใจในราชการทั้งปวงทั่วถึง เพราะไม่มีความรู้แลการฝึกหัดอันใดแต่เดิมมาเลย ก็คงจะทำให้การทั้งปวงไม่มีอันใดสำเร็จไปได้ และจะเข้าเป็นที่หวาดหวั่นของราษฎรผู้ซึ่งไม่เข้าใจเรื่องราวอันใด เพราะไม่ได้นึกไม่ได้ต้องการเกิดขึ้นในใจเลย ราษฎรคงจะเชื่อพระเจ้าแผ่นดิน มากกว่า ผู้ซึ่งจะ มาเป็น เมมเบอออกฟ:

แต่ส่วนราชการที่จะคิดทำกฎหมาย (นิติบัญญัติ) นั้น ตั้ง
แต่เวลาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน หยุดไม่ได้ กระทำการ
มาแล้ว ก็ไม่ได้มีพนักงานจัดไว้เป็นกรมสำหรับช่วยกันทำ
การส่วนนี้ การอันจะช่วยกันทำส่วนนั้นนั้นแลที่เรามุ่งหมาย
ทำนั้งหลายอยู่ (คือสมาชิกแห่งรัฐมนตรีสภา) ---”

คำอธิบายธรรมศาสตร์

โดย

ศาสตราจารย์ เอ็กุต์

แห่งสถานศึกษา

(ต่อจากปีที่ ๔ เล่ม ๒)

๓-ความสงบเรียบร้อย ของ ประชาชน

๑๑๕-ตาม มาตรา ๑๑๓ “ การใด ๆ ย่อม เป็น โฆษณา
ถ้าวัตถุประสงค์ของการนั้นเป็นการขัดต่อความสงบเรียบ
ร่อยของประชาชน ”

ที่ว่า “ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ” นั้นจะต้อง
เข้าใจอย่างไร กฎหมายไม่ได้วิเคราะห์ศัพท์หรือชี้แจงไว้
อย่างกว้าง ๆ เลย

ความยากลำบากของผู้ร่างกฎหมายเห็นได้ชัดในเรื่อง
ศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในกฎหมายใหม่ ๆ สำหรับให้หมายความ
ถึงสิ่งอันเดียวกัน

ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับแรก

ปาลีเมนต์ เพราะปกติทุกวันนี้ราษฎรย่อมเชื่อถือเจ้าแผ่นดินว่าเป็นผู้อยู่ในยุคศิธรรม และเป็นผู้รักใคร่คิดจะทำนุบำรุงราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุขยิ่งกว่าผู้อื่นทั้งสิ้นทั่วหน้ากันเป็นความจริง เพราะเหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรว่าราชนาฎภาพของ พระเจ้าแผ่นดิน ควรจะ กำหนดตามแบบเดิม แต่ในข้อนี้เป็นข้อจริงอย่างไร คือเหมือนหนึ่งไม่กำหนดตามคำพูดอันนอกๆ แบบ เช่นเรียกพระนามว่า เจ้าชีวิต ซึ่งเป็นที่หมายว่า มีอำนาจอันจะฆ่าคนให้ตาย โดยไม่มีความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ซึ่งความจริงสามารถจะทำได้ แต่ไม่เคยทำเลย นั้น ก็จะเป็น การ สมควร แก่บ้านเมืองในเวลานี้อยู่แล้ว”

พระราชดำรัสนี้ ได้ทรงไว้เมื่อ ๔๐ ปีล่วงมาแล้ว

(ยังมีต่อ)